

## บทความวิจัย

**รูปแบบการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ที่มีประสิทธิผลต่อสังคม กรณีศึกษา  
ในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา**

มูหะมัด คอยยา \*

ชาฟีอี อาดำ \*\*

## บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ที่มีประสิทธิผลต่อสังคม โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา อธิบายความกระจ่างและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ในอำเภอเมือง จังหวัดยะลาจำนวน 7 ท่าน เป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยการปฏิรูปสังคมในประวัติศาสตร์อิสลามสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนหนึ่งมาจากการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ที่มีประสิทธิผลต่อสังคม 2) ผู้นำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์มีจิตวิญญาณที่เข้มแข็งด้วยอิหม่าน เคร่งครัดกับการประกอบอิบาดะฮ์ ยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ มีความรู้หลายด้านและทักษะการนำเสนอด้วยการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวผู้ฟังให้ความสำคัญกับเนื้อหาคุณบะฮ์วันศุกร์จนสามารถนำผลจากการฟังให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม 3) ประสิทธิภาพจากการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ไม่ได้อยู่ที่ทักษะความสามารถของเคาะฎิบเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงปัจจัยหลายอย่างผสมผสานเพื่อให้ทุกคนเห็นความสำคัญของคุณบะฮ์วันศุกร์ที่เป็นโอกาสในการนำเสนอข้อมูล ความรู้ ทศนคติ ตักเตือน แนะนำ เสนอปัญหาและทางแก้สังคม

**คำสำคัญ:** คุณบะฮ์, ประสิทธิภาพ, สังคม

\* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (PSU) วิทยาเขตปัตตานี  
E-mail : Muhamad1970@hotmail.com

\*\* ดร. (สาขาวิชาตะวันออกกลางศึกษา) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (PSU) วิทยาเขตปัตตานี E-mail : ardam1234@gmail.com

## RESEARCH

*A pattern of effective Friday Khutbah presentation to society A case study of Muang District, Yala*Moohamad Khoya<sup>\*</sup>Syafie Ardani<sup>\*\*</sup>

## Abstract

This article aims to study the pattern of Friday Khutbah presentation which is effective to society. This work applies descriptive research method to analyse and interviews 7 persons in charge of Friday Khutbah presentation in Muang District, Yala as a case study. The result shows that 1) Reforming society in the period of Prophet Muhammad's life was affected by the effective presentation of Friday Khutbah to the people. 2) The Khatib should be the one who is spiritual strength with iman, pay attention in performing good deeds, fear Allah, knowledgeable and able to attract people to listen to the Khutbah and give them knowledge to improve their live, family and society. 3) The effectiveness of Khutbah presentation is not only depended on the ability of Kahtib. Rather, there are more factors that should be considered in order to make people realize the benefit of Friday Khutbah which is the opportunity to present to society the information, knowledge, viewpoint, reminder, suggestion, highlight a problem and solution.

**Keyword :** Khutbah, effectiveness, society

\* Ph.D. Candidate ( al-Quran and al-Hadith), College of Islamic Studies, Prince of Songkla University (PSU), Pattani Campus

\*\* Dr. (Middle East), Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University (PSU), Pattani Campus

## บทนำ

คุฏบะฮ์เป็นเงื่อนไขของการละหมาดวันศุกร์และเป็นส่วนหนึ่งของการตะอฺวะฮ์เชิญชวนผู้คนจำนวนมากที่รวมตัวในมัสญิดทุกสัปดาห์ก่อนละหมาดวันศุกร์เพื่อรับความรู้ ข้อมูล การตกแต่งเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่นำไปสู่การปฏิบัติความดี มีคุณธรรมเป็นที่พึง มีจริยธรรมที่งดงามในการดำรงชีวิต รวมทั้งละเว้นความชั่วและบาปทั้งปวง และยำเกรงต่อพระองค์ (Ali,1991:11) การรวมตัวก่อนละหมาดวันศุกร์สัปดาห์ละครั้งแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวของบรรดามุสลิมเพื่อรับฟังสิ่งที่เปี่ยมประโยชน์ในการดำเนินชีวิตดังที่ท่านนบี ﷺ ได้ทำเป็นแบบอย่างไว้ในชีวประวัติของท่าน เพียงแค่เรียกร้องด้วยเสียงอะซานให้บรรดามุสลิมร่วมละหมาด พวกเขาจะทยอยรวมตัวอย่างพร้อมเพรียงกันด้วยความสมัครใจ (al-Ahdal, 1416 : 7) ดังอายะฮ์ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (سورة الجمعة : آية ٩)

**ความว่า** โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เมื่อได้มีเสียงร้องเรียก(อะซาน) เพื่อทำละหมาดในวันศุกร์ก็จงรีบเร่งไปสู่การรำลึกถึงอัลลอฮ์ และจงละทิ้งการค้าขายเสียนั้นเป็นการดี สำหรับพวกเจ้าหากพวกเจ้ารู้ (สุเราะฮ์อัลญุมอะฮ์: 9)

พิธีกรรมสำคัญในวันศุกร์คือการคุฏบะฮ์และการละหมาดวันศุกร์ ดังนั้นเนื้อหาที่ปรากฏในคุฏบะฮ์นอกเหนือจากการกล่าวตักเตือนผู้ฟังในเรื่องการยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตามเงื่อนไขว่าด้วยการคุฏบะฮ์แล้ว การนำเสนอคุฏบะฮ์ย่อมมีลักษณะเฉพาะดังที่ท่านนบี ﷺ ได้นำเสนอด้วยน้ำเสียงและท่าทางที่แสดงถึงอัฐรัสเพื่อให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ได้รับทางนำ สัจธรรมและประโยชน์เพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันที่ยั่งยืน (Saif al-Islam,1406 : 65-66) และบรรดาเศาะกั๊บบรรดาปฏิบัติตามแบบอย่างการนำเสนอคุฏบะฮ์ที่มาจากท่านนบี ﷺ ดังหลักฐานเล่าจากญาบิร เป็น อับดุลลอฮ์ ﷺ ว่า

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا خَطَبَ أَحْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرٌ جَيْشٍ يَقُولُ صَبَّحَكُمْ وَمَسَاءَكُمْ)) (أخرجه مسلم ، 2005 : بعض من حديث 867)

**ความว่า** เมื่อท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ นำเสนอคุฏบะฮ์ ดวงตาของท่านทั้งสองจะแดง เสียงของท่านจะดังสูง กิริยาท่าทางของท่านดุเดือด คล้ายกับเป็นการปลุกให้กำลังใจแก่บรรดาทหาร ซึ่งท่านได้กล่าวว่า บรรดาเศาะดิกได้มาจุมใจเพื่อทำการสงครามกับพวกเจ้าทั้งเช้าเย็น (บันทึกโดย Muslim,2005 : ส่วนหนึ่งของหะดีษ 867)

เศาะกั๊บบรรดามีคุณลักษณะเด่นในการนำเสนอ มีทักษะและใช้ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสาเหตุของการเกิดประสิทธิภาพในการนำเสนอเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบในเนื้อหา เกิดประสิทธิผลต่อกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งใจฟัง โดยหวังการชี้นำทางจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และความโปรดปรานจากพระองค์

## วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาหัวข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอคุฏบะฮ์วันศุกร์ที่มีประสิทธิผลต่อสังคม โดยศึกษาจากการนำเสนอคุฏบะฮ์ของท่านนบี ﷺ และวิธีการนำเสนอคุฏบะฮ์ของบรรดาเศาะกั๊บบรรดาปฏิบัติกับ 7 ท่านที่นำเสนอคุฏบะฮ์ในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

## ความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษา

ความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาเรื่องนี้ มีดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบรูปแบบการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรของท่านปี ๕๕๕ ที่ปรากฏในชีวประวัติ
2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับประสิทธิผลของการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรในสังคมปัจจุบัน

## วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องรูปแบบการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรที่มีประสิทธิผลต่อสังคม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่ผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล

### 1. แหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ

#### 1.1 เอกสารปฐมภูมิ

หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรของท่านปี ๕๕๕

#### 1.2 เอกสารทุติยภูมิ

การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรจำนวน 7 ราย

### 2. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตดังนี้

#### 2.1. ทำการศึกษารูปแบบการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรของท่านปี ๕๕๕

#### 2.2. ศึกษาผลจากการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรที่มีประสิทธิผลต่อสังคม

### 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการได้มาของข้อมูลที่น่ามาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากแหล่งข้อมูล 2 ส่วน คือ

3.1 ได้มาจากการศึกษาค้นคว้า การอ่านและรวบรวมเอกสารซึ่งมีข้อมูลจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือเดอะฮุสซัยน์เกี่ยวกับการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร หนังสือชีวประวัติของท่านปี ๕๕๕ ที่ได้นำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร

3.2 ได้มาจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้นำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรจำนวน 7 ท่านในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา เจาะลึกเกี่ยวกับเบื้องหลังของการเตรียมตัวก่อนนำเสนอ วิธีการนำเสนอ และประสิทธิภาพของการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร

### 4. การจัดกระทำกับข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนาม จึงประกอบไปด้วยเครื่องมือวิจัย 2 ส่วน คือ

#### 4.1 ข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับรวบรวมจาก ตำรา หนังสือ เอกสาร งานวิจัย และบทความทางวิชาการ

4.2 ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ ผู้นำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร จำนวน 7 ท่าน ทั้งที่ดำรงตำแหน่งอิหม่าม และผู้นำเสนอคุณบะฮ์วันศุกรประจำมัสญิดในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

### 5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาจะทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์โดยผู้วิจัยจะดำเนินการดังต่อไปนี้

5.1 ตรวจสอบข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ของท่านนบี ﷺ และรูปแบบการนำเสนอของท่าน

5.2 ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ได้รับมาจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป

## ผลการศึกษา

1. จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์ของท่านนบี ﷺ มีดังนี้

1.1 ท่านนบี ﷺ ได้ใช้โอกาสช่วงก่อนละหมาดวันศุกร์เชิญชวนบรรดาเศาะหาบะฮ์ด้วยการนำเสนอคุณบะฮ์เพื่อให้พวกเขาเข้าใจหลักคำสอนศาสนา ท่านได้เชิญชวนด้วยการกล่าวประโยคและถ้อยคำที่กะทัดรัดเพียงไม่กี่วรรคตอนที่มีค่ายิ่ง สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาชีวิตได้ ซึ่งเนื้อหาคุณบะฮ์เต็มไปด้วยความหมายที่หลากหลายเสมือนการปฏิวัติสังคมสู่ความเจริญรุ่งเรืองด้วยคุณธรรมอันดีงาม (Abd al-Hamid,1995 :8)

1.2 ท่านนบี ﷺ ได้เลือกสรรหัวข้อและเตรียมเนื้อหาทุกครั้งก่อนขึ้นมิมบัร สำคัญที่นำเสนอในคุณบะฮ์ สะท้อนถึงความเป็นคุณบะฮ์ที่ไม่ได้กล่าวตักเตือนผู้ฟังในเรื่องการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเรื่องอาคิเราะฮ์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเรียบเรียงเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์ เป็นบทเรียนแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์ เปี่ยมด้วยคุณค่า มากหลายด้วยเนื้อหา เหมาะกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคม ตรงจุดถึงประเด็น และเป็นทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้พวกเขาได้รับประโยชน์สูงสุดจากการฟัง (Muhammad,1418 :77-80 )

1.3. ท่านนบี ﷺ ได้บูรณาการการนำเสนอคุณบะฮ์ทั้งวาจาและการปฏิบัติให้เศาะฮาบะฮ์ ﷺ ได้นำเป็นแบบอย่าง การแสดงออกซึ่งด้วยวาจานั้นแสดงถึงความคิดเห็น ทศนคติ และจุดยืนของท่านในการปฏิบัติ ที่เปรียบเสมือนป้ายบอกทางแก่ผู้ที่กำลังเดินทาง สามารถปรับความเข้าใจผิดสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง ปราบความอธรรมด้วยวิหยปัญญา ดังที่บรรดาเราะสูลถูกส่งยังประชาชาติทุกยุคสมัยที่ใช้ภาษาและวาจาเชิญชวนโน้มน้าวสู่ความเข้าใจ อันเป็นหนทางที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้ทางนำแก่คนที่พระองค์ทรงประสงค์ เพราะการเผยแพร่อคือการเชิญชวนทำความดี และห้ามปรามการทำความชั่ว เยียวยาหัวใจที่มีมลทินสู่ความบริสุทธิ์ ด้วยสัจธรรมซึ่งเคาะกูบในปัจจุบันควรศึกษาทักษะการใช้คำพูดที่โน้มน้าวจิตใจผู้ฟัง ด้วยวาจาที่ชัดเจนที่นำไปสู่การปฏิบัติ เพราะทุกคำพูดสามารถป้องกันตนเปรียบดังอาวุธที่นักเผยแพร่วรรคศึกษา (Taufik al-Waie,1420 : 29-32)

1.4 ท่านนบี ﷺ ได้ใช้เวลาสั้นและกะทัดรัดในการนำเสนอคุณบะฮ์ ด้วยเนื้อหาและความหมายที่ท่านกล่าว ส่วนในปัจจุบันคุณบะฮ์จะสั้นหรือยาวนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยการนำเสนอที่บรรดาเคาะกูบควรศึกษาและให้ความสำคัญกับหลายปัจจัย อาทิ หัวข้อ การจำแนกเนื้อหา ความสำคัญของการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้ว คุณบะฮ์ที่สมบูรณ์ต้องมีหลายปัจจัยควบคู่กัน เช่น คุณลักษณะของผู้แสดงคุณบะฮ์ที่มีพลังใจในการนำเสนอ มีทักษะเรียบเรียงเนื้อหา สามารถเลือกหัวข้อที่เหมาะสมกับสภาพสังคม การกล่าวเกริ่นนำ อร่าพะบทก่อนเข้าสู่เนื้อหา การใช้ภาษา การใช้เสียงสูงต่ำ การวรรคตอน การสรุปผล การหยิบยกหลักฐานจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ จากประวัติศาสตร์ การเปรียบเทียบเหตุการณ์ การหยิบยกกลอน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำผลจากการฟังคุณบะฮ์เป็นความรู้ใหม่และใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกเหนือจากการยำเกรง

ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แล้ว คุฏบะฮ์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจวิถีชีวิตที่ดีอันนำไปสู่ความสุขทั้งโลกนี้และอาคิเราะฮ์ (Abd al-Rahman, 1994 : 90–91)

1.5 ท่านนบี ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับคุฏบะฮ์วันศุกร์ ที่เป็นการเผยแพร่อิสลามในรูปแบบหนึ่งอันเปรียบเสมือนการเชิญชวนบรรดาเคาะหะบะฮ์จำนวนมากที่ร่วมละหมาดวันศุกร์ให้เข้าใจศาสนาด้วยการกระทำที่ดีและละเว้นความชั่ว เป็นวิธีหนึ่งของการเยียวยาสังคมที่บรรดานักสังคมสงเคราะห์ นักวิชาการ นักเชิญชวน (ดาอีย์) บรรดาผู้นำที่จะสร้างความเข้าใจ พัฒนาชีวิต สติปัญญา เสริมสร้างความรู้เพื่อเป็นเกราะป้องกันให้กับชีวิต อันนำไปสู่การพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีเกียรติทั้งโลกนี้และอาคิเราะฮ์ ยึดมั่นกับหลักการศรัทธาที่ถูกต้อง ห่างไกลจากสาเหตุการเกียจคร้านของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทศนคติที่บิดเบือน เปียงเบน (Abd al-Ghoni, 2002 : 2–6)

อย่างไรก็ดีหัวใจหลักที่สำคัญการนำเสนอคุฏบะฮ์ของท่านนบี ﷺ นั่นคือ เชิญชวนเพื่อการพัฒนาสังคมให้อยู่บนแนวทางที่ถูกต้อง สัมกับประชาชาติที่ได้รับฉายาว่า ประชาชาติที่ดีเลิศที่ถูกอุบัตินั้น ดังนั้นการนำเสนอคุฏบะฮ์ของท่านส่วนใหญ่คือการชี้แจงจากที่มโนมวล มีเหตุผล มีมนานหัวใจและความรู้สึกเหล่าเคาะหะบะฮ์ ﷻ จนสามารถเข้าใจวัตถุประสงค์ของการใช้ชีวิตที่ต้องอยู่บนแนวทางที่ถูกต้อง ปราศจากอธรรมทั้งปวง

2. การนำเสนอคุฏบะฮ์ในปัจจุบัน มีการนำเสนอโดยบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งอิหม่าม หรือเคาะกิบ หรือบุคคลที่ได้รับเชิญให้นำเสนอคุฏบะฮ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ด้วยทักษะที่เป็นของตนเอง บางท่านนำเสนอเป็นที่น่าพอใจของผู้ฟัง บางท่านต้องได้รับการพัฒนาทักษะหลายประการ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการนำเสนอ ต่อไปนี้เป็นกรณีศึกษาในบทความนี้ ดังต่อไปนี้

2.1 นายซอและหุ วาเต็ง ได้กล่าวพอสังเขปว่า คุฏบะฮ์เป็นช่องทางหนึ่งในการนำเสนอความรู้ศาสนาและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและสังคม บรรดาเคาะกิบควรคำนึงถึงสิ่งที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ที่ผู้ฟังสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคมในด้านต่าง ๆ ถือเป็นโอกาสดีสำหรับมุสลิมชายทุกคนที่ได้ร่วมละหมาดในการรับฟังการตักเตือนที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็นเสบียงแก่ชีวิต

เมื่อคุฏบะฮ์เป็นหนึ่งวิธีการเผยแพร่ศาสนาโดยใช้ช่วงเวลาก่อนละหมาดวันศุกร์ บรรดาเคาะกิบควรถือโอกาสดังกล่าวนำเสนอเนื้อหาคุฏบะฮ์ที่คุ้มค่าที่สุดแก่ผู้ฟัง แต่เมื่อสังคมมักกล่าวว่าคุฏบะฮ์วันศุกร์ไม่ค่อยมีประสิทธิผลต่อสังคมมากนัก เนื่องจากพบบางประการที่จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการนำเสนอคุฏบะฮ์ดังนี้

2.1.1 เคาะกิบไม่เตรียมตัวในการนำเสนอคุฏบะฮ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาที่จะต้องเสริมด้วยอายะฮ์อัลกุรอานและอัลหะดีษ หรือเหตุการณ์ร่วมสมัย บางท่านนำเสนอด้วยการอ่านจากหนังสือคุฏบะฮ์ที่ถูกรวบรวมเป็นเล่มโดยไม่เตรียมตัวล่วงหน้าในเนื้อหานั้น ๆ

2.1.2 เคาะกิบไม่ได้ผ่านการอบรมทักษะการนำเสนอคุฏบะฮ์ที่ถูกวิธี ซึ่งการฝึกฝนนั้นจะช่วยให้เกิดทักษะและประสบการณ์ที่สามารถใช้ในการนำเสนอคุฏบะฮ์ที่ถูกต้อง เคาะกิบควรใช้ลีลาในการพูด การใช้เสียง ที่สามารถดึงความสนใจและโน้มน้าวผู้ฟังให้เกิดการตื่นตัวขณะฟังและได้รับประโยชน์จากการฟังคุฏบะฮ์ให้มากที่สุด

2.1.3 การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะกับผู้ฟังที่มีความหลากหลายด้านวัยและการศึกษา บางท่านใช้ภาษาสูง ภาษาทางการที่ผสมผสานกับภาษาต่างประเทศยากต่อการเข้าใจ

2.1.4 ใช้เวลาที่ไม่พอเหมาะกับการหาและสิ่งที่ผู้ฟังควรได้รับประโยชน์จากคุฏบะฮ์ ซึ่งคุฏบะฮ์ที่ด้นนั้นไม่ควรสั้นหรือยืดยาวเกินไป เพราะจะทำให้ผู้ฟังไม่ได้รับประโยชน์และไม่สามารถจับประเด็นสำคัญจากเนื้อหาที่ได้ฟังมา

อย่างไรก็ดี คุฏบะฮ์ที่ด้นนั้นต้องมีปัจจัยหลายอย่างที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ทั้งผู้นำเสนอและผู้ฟัง อีกทั้งเป็นวิธีการตะอวดะฮ์มวลชนที่ร่วมละหมาดวันศุกร์ทุกสัปดาห์โดยไม่ต้องเชิญชวนใด ๆ ยกเว้นด้วยเสียงอะซาน ถือเป็นโอกาสดีสำหรับเคาะก๊อบที่จะเชิญชวนผู้ร่วมละหมาดถึงแก่นแท้ของการนำเสนอคุฏบะฮ์ให้เกิดประสิทธิผลแก่พวกเขาให้มากที่สุด

2.2 **นายมะรอสือดี เลาะเยมา** ได้กล่าวเกี่ยวกับคุฏบะฮ์ที่มีประสิทธิผลต่อผู้ฟังมีดังนี้ 2.2.1. ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ต้องมีความรู้ศาสนา ปฏิบัติกับความรู้ที่ได้สอนแก่ผู้อื่น และมีความรู้ทั่วไปเพื่อให้มีชีวิตชีวาและดึงดูดความสนใจของผู้ฟังขณะฟังคุฏบะฮ์

2.2.2 ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ต้องหมั่นอ่านอัลกุรอานเป็นประจำ เข้าใจ และเกิดการยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ พร้อมกับนำคำสอนจากอัลกุรอานประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2.3 ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ต้องเตรียมตัวก่อนนำเสนอคุฏบะฮ์ด้วยหัวข้อและเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ฟังและสภาพชุมชน โดยเน้นการนำเสนอเนื้อหาที่พอเหมาะกับการประเด็นที่จะให้ผู้ฟังรับเป็นข้อคิดและเป็นประโยชน์ทั้งที่เป็นความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูล ปัญหา วิธีแก้ และทางออก

2.2.4 ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ควรคำนึงถึงผู้ฟังที่มีหลายระดับ ทั้งวัยวุฒิ สติปัญญา ความรู้ ไหวพริบ ความเข้าใจด้านภาษา สมาธิ ความสนใจ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่จะทำให้การนำเสนอคุฏบะฮ์ประสบความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ

2.2.5 ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ควรคำนึงเรื่องเวลาที่พอเหมาะในการนำเสนอคุฏบะฮ์ ควรใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที นำเสนอบทนำ บทเข้าสู่เนื้อหา เนื้อหาพร้อมหลักฐาน และสรุปประเด็นสำคัญแต่ไม่ควรคุฏบะฮ์เกิน 30 นาที เนื่องจากผู้ฟังบางคนอาจมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติหลังจากละหมาดวันศุกร์

2.3 **นายแพทย์มูหมัดดาฮิเะ เจะเลาะ** ได้กล่าวเกี่ยวกับคุฏบะฮ์ที่มีประสิทธิผลต่อผู้ฟังว่า

2.3.1 การฟังคุฏบะฮ์วันศุกร์เพียงอย่างเดียวนั้นไม่ได้ทำให้วิถีชีวิตของผู้ฟังพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เพราะคุฏบะฮ์เป็นเพียงการแนะนำ ดักเตือน ชี้แนะ โดยไม่ได้มีรายละเอียดเป็นข้อ ๆ ดังเนื้อหาการสอนที่มีการอธิบายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนที่ผู้ศึกษาสามารถสนทนา ถามและตอบกับผู้สอน แต่คุฏบะฮ์วันศุกร์ผู้ฟังไม่มีโอกาสถามและตอบ เพียงแค่รับฟังเนื้อหาและรับข้อมูลจากเคาะก๊อบเพียงฝ่ายเดียว

2.3.2 หากเนื้อหาคุฏบะฮ์มีรายละเอียดที่ซับซ้อน เคาะก๊อบควรใช้วิธีการนำเสนอที่ง่ายต่อการเข้าใจ ด้วยการสรุปประเด็นสำคัญ เนื้อหาที่เป็นประโยชน์พร้อมกับสามารถนำไปใช้ได้ทันที เพราะการใช้เวลาระหว่าง 15-20 นาทีในการนำเสนอคุฏบะฮ์นั้นไม่เพียงพอต่อการอธิบายรายละเอียดได้ทั้งหมด ผู้ฟังควรศึกษาเพิ่มเติมหรือหาข้อมูลที่เป็นรายละเอียดจากหนังสือเพื่อให้เกิดการเข้าใจเพิ่มเติม

2.3.3 เคาะก๊อบควรเตรียมเนื้อหาที่กะทัดรัด พอเหมาะกับผู้ฟัง โดยเน้นความเข้าใจและประโยชน์ที่จะได้รับจากการฟัง แต่ละครั้งที่มีการนำเสนอคุฏบะฮ์ เมื่อผู้ฟังประทับใจในเนื้อหาหมักมีเสียงพูดหลังจากละหมาดวันศุกร์ว่าคุฏบะฮ์วันนี้ดีมาก ประทับใจ และปรารถนาที่จะให้มีการนำเสนอคุฏบะฮ์แบบนี้เป็นประจำทุกสัปดาห์

2.3.4 การนำเสนอคุฏบะฮ์ควรใช้ภาษาและสำนวนที่ผู้ฟังทุกคนเข้าใจง่าย ชัดเจน ดังพอเหมาะ ไม่คลุมเครือ ไม่สูงและไม่ต่ำเกินไป เคาะก๊อบอาจพูดเสมือนการบรรยาย แต่ไม่ควรเป็นการบรรยายโดยละเอียด

เกินไป สามารถอ่านประเด็นสำคัญจากเอกสาร แต่ไม่ควรอ่านทุกประโยค เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้ฟังขาดความสนใจในเนื้อหาคุฏบะฮ์

2.3.5 อย่าให้ช่วงเวลาการชุมนุมของบรรดาผู้ร่วมละหมาดวันศุกร์ในมัสญิดทุกสัปดาห์รู้สึกผิดหวังจากการนำเสนอคุฏบะฮ์โดยเคาะฎิบที่ไม่มีความรู้ ไม่มีทักษะ แสดงคุฏบะฮ์ที่ไร้ประสิทธิภาพ และไม่เกิดประสิทธิผล เหมือนการนำเสนอคุฏบะฮ์เพื่อให้บรรลุเงื่อนไขของการละหมาดวันศุกร์เท่านั้น

2.3.6 เคาะฎิบที่ประสบความสำเร็จในการนำเสนอคุฏบะฮ์มักเตรียมตัวล่วงหน้าด้วยเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ด้วยการนำเสนอปัญหา ทางออก และสรุปประเด็นสำคัญให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจง่าย

2.3.7 สังคมจะพัฒนาและรุ่งเรืองด้วยการนำเสนอและฟังคุฏบะฮ์อย่างเดียวย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ง่าย แต่ผู้ฟังคุฏบะฮ์จำเป็นต้องมีพื้นฐานใช้ปัจจัยหลายอย่างควบคู่กัน โดยเฉพาะด้วยการศึกษาความรู้ในแขนงต่าง ๆ และสามารถปรับตนสู่ความก้าวหน้าด้วยคุณธรรมและจริยธรรมอิสลาม

2.3.8 ควรใช้ภาษาในการนำเสนอคุฏบะฮ์ด้วยภาษาที่ทุกคนเข้าใจ ขึ้นอยู่กับสภาพชุมชนและผู้ฟังส่วนใหญ่ที่เข้าใจภาษาใดเป็นหลัก ทั้งภาษามลายูหรือภาษาไทย หากนำเสนอคุฏบะฮ์ด้วยภาษามลายูควรใช้ภาษากลางสำเนียงถิ่นและแทรกบางประโยคด้วยภาษาไทยเพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อความกระจ่างชัดสำหรับผู้ฟังที่มิอาจเข้าใจภาษามลายูกลางได้ทั้งหมด หรืออาจนำเสนอคุฏบะฮ์แรกด้วยภาษาไทย คุฏบะฮ์ที่สองด้วยภาษามลายู หรืออาจสลับกันก็ได้ หรืออาจนำเสนอคุฏบะฮ์แรกด้วยภาษามลายูแต่สรุปเนื้อหาในคุฏบะฮ์ที่สองด้วยภาษาไทย

2.3.9 ข้อควรระวังสำหรับในการอ่าน หยิบยกหลักฐานสำหรับเคาะฎิบคือการอ่านอัลกุรอาน อัลหะดีษ ประโยคที่เป็นภาษาอาหรับหรือภาษามลายูให้ถูกต้อง แปลความหมายได้แม่นยำ วรรคตอนได้อย่างถูกต้อง

2.3.10 เนื่องจากการนำเสนอคุฏบะฮ์เป็นนามธรรม จะเกิดประสิทธิผลมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้ฟังสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมาน้อยเพียงใด

2.4 **นายมุหะมัดสุกรี สะเตาะ** ได้กล่าวเกี่ยวกับคุฏบะฮ์ที่มีประสิทธิผลต่อผู้ฟังว่า

2.4.1 เคาะฎิบควรมองหน้าผู้ฟังและกวาดสายตาให้ทั่วขณะนำเสนอคุฏบะฮ์เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณเป็นคนที่สำคัญในสายตาเคาะฎิบที่ได้หันมองขณะกล่าวคุฏบะฮ์

2.4.2 เนื้อหาคุฏบะฮ์ควรเหมาะสมกับสภาพของชุมชน โดยคำนึงถึงวัย ความรู้ อาชีพ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน แต่ครั้งที่มีการนำเสนอคุฏบะฮ์ เคาะฎิบควรพิจารณาเนื้อหาที่ชุมชนให้ความสนใจ อาจเป็นเรื่องเก่าแต่สามารถปรับตามสถานการณ์ด้วยการเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ตามความสามารถ

2.4.3 ใช้ภาษามลายูกลางสำเนียงท้องถิ่นที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ หรืออาจแทรกด้วยบางประโยคเป็นภาษาไทยเพื่อให้ทุกคนสามารถนำประโยชน์จากการฟังคุฏบะฮ์ด้วยภาษาที่ตนเองเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้

2.4.4 เตรียมตัวก่อนขึ้นมิมบัรด้วยหัวข้อ เนื้อหา ซึ่งเคาะฎิบควรวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในรอบสัปดาห์ หรือลำดับเรื่องราวที่คนในชุมชนให้ความสนใจ ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ต้องการคำตอบที่ชัดเจน ด้วยการผสมผสานกับหลักการศาสนาเพื่อการตัดสินใจและสะกิดความรู้สึกผู้ฟัง

2.4.5 ใช้เวลาพอเหมาะ ระหว่าง 15-20 นาที แต่ละชุมชนอาจแตกต่างกันตามวิถีของคนส่วนใหญ่ตกลงกัน แต่โดยทั่วไปแล้ว คุฏบะฮ์น่าจะปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งถือว่าไม่สั้นและไม่ยาวเกินไป เพราะคุฏบะฮ์เป็นเพียงตักเตือน ให้ความรู้และหลักการ ส่วนรายละเอียดควรศึกษาเพิ่มเติมในช่วงเวลาเรียนที่ผู้สอนและผู้ฟังมีโอกาสซักถามและสนทนาได้

2.4.6 คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับความรู้และบทเรียน เคาะฏีบควรเตรียมเนื้อหาที่กะทัดรัดและพอเหมาะแก่เวลา เรียบเรียงประเด็นสำคัญก่อนนำเสนอเป็นอย่างดี และไม่ควรรีดยาวจนผู้ฟังไม่สามารถสรุปได้ว่าคุฏบะฮ์ที่ได้นำเสนอนั้นเป็นเรื่องอะไร และได้อะไรบ้าง

2.4.7 นำเสนอด้วยปากเปล่าโดยมีเอกสารประกอบขณะนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายประเด็นสำคัญ หรืออ่านจากเอกสารด้วยภาษาที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ แต่เมื่อเทียบกันระหว่างการนำเสนอด้วยปากเปล่าและด้วยการอ่านแล้ว ผลคืออยู่ที่การนำเสนอด้วยปากเปล่า

2.4.8 ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ต้องเป็นคนยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติกับความรู้ที่ได้ศึกษา มีจริยธรรมที่งดงาม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน มีความซื่อสัตย์ น่าเชื่อถือ อยู่ในกรอบของศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่ขัดกับศาสนาและวิถีชุมชน

2.4.9 ควรทบทวนอายะฮ์อัลกุรอาน อัลหะดีษ หรือประโยคคำพูดของบรรดาอุละมาอ์ที่เป็นภาษาอาหรับในคุฏบะฮ์ก่อนขึ้นมิมบร์ทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการผิดพลาดขณะนำเสนอเนื้อหาด้วยหลักฐานประกอบ

## 2.5 นายอับดุลฆอฟีร์ หะหวัง ได้กล่าวพอสังเขปว่า ในแต่ละมัสญิด

2.5.1 ผู้ที่รับผิดชอบในการคุฏบะฮ์วันศุกร์คือเคาะฏีบ ทางมัสญิดควรจัดเวรหมุนเวียนระหว่างอิหม่าม เคาะฏีบและผู้ที่จะเห็นควรนำเสนอคุฏบะฮ์ ทุกครั้งที่มีการนำเสนอคุฏบะฮ์ ควรเน้นตามสถานการณ์ที่เหมาะสมด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นปัจจุบันตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง เริ่มตั้งแต่เวลาเที่ยงครึ่งแต่ไม่เกินเวลาสิบสามนาฬิกา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมละหมาดสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานต่อไปในช่วงบ่ายและไม่กระทบกับภาระหน้าที่ของคนส่วนใหญ่ที่มีภารกิจหลังจากละหมาด

2.5.2 การนำเสนอคุฏบะฮ์ ไม่เน้นที่การอ่านจากหนังสือหรือเอกสาร แต่เป็นการนำเสนอด้วยปากเปล่า เพราะคุฏบะฮ์ที่ปรากฏในหนังสือเป็นเนื้อหาที่ถูกรวบรวมให้เกิดความสะดวกในการนำเสนอคุฏบะฮ์ ไม่ให้หลงประเด็น และไม่ให้ผู้ฟังรู้สึกเบื่อหน่ายกับเนื้อหาที่ได้ฟังจากการอ่าน แต่หากเคาะฏีบท่านใดเห็นว่าควรแก่การอ่านจากเนื้อหาที่มาจากเตรียมด้วยตนเอง ก็สามารถทำได้ แต่ต้องมีวิธีการอ่านที่ถูกต้องและสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังเป็นอย่างดี

2.5.3 ประสิทธิผลจากการฟังคุฏบะฮ์ ที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในด้านการยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และการพัฒนาในด้านการงานจนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์นั้น คุฏบะฮ์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเข้าใจศาสนา วิถีชีวิตตามบทบัญญัติจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และความรู้ต่าง ๆ ที่มาจากแบบฉบับของท่านนบี ﷺ จนเป็นหนทางหนึ่งเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างใดก็ได้ การพัฒนาชีวิตจากการฟังคุฏบะฮ์สัปดาห์ละครั้งนั้นยังไม่เพียงพอ ผู้ฟังทุกคนควรศึกษาหาความรู้ด้วยความมุ่งมั่น และใช้ความรู้ควบคู่กับประสบการณ์ที่เป็นสาเหตุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.5.4 ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอคุฏบะฮ์ควรเป็นภาษาที่เรียบง่ายต่อการเข้าใจ หรือใช้ภาษาพื้นบ้านเพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจถึงแก่นแท้จากการฟัง คุฏบะฮ์ที่ดีนั้น เคาะฏีบควรเตรียมตัวล่วงหน้า ด้วยการเลือกหัวข้อและเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง เสริมกับหลักฐานที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และหลักฐานอื่น ๆ ที่เห็นควรหยิบยก แต่คุฏบะฮ์วันศุกร์ไม่ว่าจะนำเสนอในรูปแบบใด มักจะเน้นในเรื่องการศรัทธา การยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ การใช้สติปัญญา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอันเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในชีวิต

2.6 **นายอายุบ มาปะ** ได้กล่าวพอสั่งเขปว่า บรรดามุสลิมที่ร่วมละหมาดวันศุกร์มีความรู้สึกว้า กระตือรือร้นในการรับฟังคุฏบะฮ์ที่ถือว่าเป็นวาญิบ เคาะฎิบควรถือโอกาสนี้นำเสนอสิ่งที่ดี ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และน่าประทับใจที่จะนำมาซึ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง โดยใช้เวลานั้นจำกัดเพื่อให้ผู้ฟังได้ความรู้ที่เป็นจุด ประกายในการดำเนินชีวิต อีกทั้งหวังความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ให้เป็นทางนำสำหรับผู้ฟัง

2.6.1 การเตรียมตัวของเคาะฎิบในการนำเสนอคุฏบะฮ์เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง มีเหตุและผล โดยเฉพาะ การใช้ภาษาที่ควรให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการสื่อสารระหว่างสองฝ่าย โดยไม่จำเป็นต้อง ใช้ศัพท์หรือภาษาสูง และสิ่งที่สำคัญไม่น้อยกว่านั้นคือเคาะฎิบควรพูดในเนื้อหามาจากใจที่บริสุทธิ์ เป็นคนที่ พูดและปฏิบัติจริง เคร่งครัดกับศาสนา มีความผูกพันกับพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ หวังในความโปรดปรานจาก พระองค์เพื่อให้เกิดทางนำที่เป็นศิริมงคลแก่ตนเองและผู้ฟังจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้ เพราะศาสนาคือการ ตกเตือน

2.6.2 คุฏบะฮ์สั้นหรือยาวนั้นไม่สำคัญเท่ากับการที่ผู้ฟังสามารถจับประเด็นและสรุปผลจากการฟังได้ เพราะคุฏบะฮ์ไม่ได้อยู่ที่การใช้เวลามากหรือน้อย แต่ควรเน้นสิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญเพื่อให้ผู้ฟังสามารถ สรุปผลจากการฟัง

2.7 **นายอุษมาน บิน ดาวูด** ได้กล่าวพอสั่งเขปว่า มัสญิดแต่ละแห่งควรจัดเวลาการนำเสนอคุฏบะฮ์ ทุกสัปดาห์ ด้วยหัวข้อและเนื้อหาที่แตกต่างกันตามความถนัดของเคาะฎิบแต่ละท่าน บางท่านใช้วิธีการอ่านจาก เอกสาร บางท่านใช้วิธีการพูดด้วยปากเปล่าตามความสามารถของตน แต่ส่วนใหญ่เป็นการพูดด้วยปากเปล่า ที่ได้เตรียมเนื้อหาจากการอ่านและเสริมด้วยเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับหลักคำสอนศาสนาและวิถี ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ร่วมละหมาดวันศุกร์

2.7.1 เนื้อหาที่ปรากฏในคุฏบะฮ์โดยส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่เน้นการยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ การนำเสนอของท่านนบี ﷺ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนที่พึงมีต่อ ตนเอง ครอบครัว และสังคม อาทิ การอบรมสั่งสอนลูก ๆ การศึกษาหาความรู้ การประกอบอาชีพที่สุจริต การห่างไกลจากบาปและอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น

2.7.2 คุฏบะฮ์วันศุกร์ย่อมเป็นสิ่งที่น่ามาซึ่งประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง และเวลาการฟังคุฏบะฮ์ เป็นช่วงเวลาสำคัญที่ทุกคนควรฟังอย่างสงบนิ่งและตั้งใจเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้และเกิดประโยชน์ สูงสุดแก่ตนเอง ถึงแม้จะเป็นสิ่งที่วาญิบในการฟังคุฏบะฮ์และละหมาด แต่ผู้ฟังมักจะไม่ได้รับประโยชน์จากการ ฟังคุฏบะฮ์เท่าที่ควรอันเนื่องมาจากการนำเสนอคุฏบะฮ์ด้วยภาษาที่คนส่วนใหญ่ไม่สนทนา ภาษาทางการ เนื้อหาซ้ำ ๆ เดิม ๆ ที่คนส่วนใหญ่เคยเรียนและศึกษามาแล้ว บางครั้งเป็นการเจาะจงเนื้อหาที่คนส่วนหนึ่ง เข้าใจว่าเป็นการกล่าวแก่บุคคลเฉพาะ เป็นต้น

2.7.3 สำนวนภาษาที่ใช้ในการคุฏบะฮ์ควรเลือกสรรที่เหมาะสมกับคนจำนวนมาก โดยไม่เน้นแก่ผู้มี การศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงคนที่มีความรู้ชั้นน้อย คนทั่วไปที่มีความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน ไม่ ควรใช้ภาษาทางการมากเกินไป ไม่ควรใช้คำที่ผู้ฟังเข้าใจยาก จุดสำคัญที่ควรเน้นคือการใช้น้ำเสียงที่พอเหมาะ เพื่อให้ผู้ฟังได้ฮุรุลในเนื้อหาที่กำลังฟัง ส่วนประเด็นทั่วไปนั้นก็ควรใช้น้ำเสียงธรรมดาที่เห็นว่าพอดีกับผู้ฟัง

2.7.4 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของคุฏบะฮ์วันศุกร์ในด้านการตะอฺวะฮ์เชิญชวนคนทั่วไปสู่การมี คุณธรรมนั้น ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าคุฏบะฮ์เป็นส่วนหนึ่งของการเชิญชวนสู่หนทางที่ถูกต้อง แต่ควรเน้นวิธีการ นำเสนอของเคาะฎิบเป็นหลักที่จะต้องมีความทักษะในการนำเสนอด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับผู้ฟัง หากใช้ภาษาและ วิธีการที่ไม่เหมาะสมกับผู้ฟัง คุฏบะฮ์ก็จะเกิดผลใด ๆ แก่ผู้ฟัง กลายเป็นคุฏบะฮ์ที่นำเสนอเพื่อให้ครบตามเงื่อนไข

การละหมาดวันศุกร์ ซึ่งความจริงแล้ว คุฏบะฮ์น่าจะเป็นจุดประกายที่ดีแก่ผู้ฟังถึงแม้จะใช้เวลาเพียงเล็กน้อยก็ตาม

2.7.5 สิ่งที่ต้องปรับปรุงในการนำเสนอคุฏบะฮ์ในปัจจุบันที่เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยกว่าทักษะอื่นคือทักษะการใช้ภาษา และระยะเวลาพอเหมาะกับการนำเสนอคุฏบะฮ์ ซึ่งเคาะฎิบทุกท่านควรคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง มีฝีมือลายมือในการเรียบเรียงภาษาที่นุ่มนวล น่าฟัง น่าประทับใจ สามารถโน้มน้าวความรู้สึก อารมณ์ผู้ฟังให้คล้อยตามเนื้อหาที่กำลังฟัง โดยใช้เวลาที่พอเหมาะกะกับช่วงกลางวันที่จะได้รับสิ่งใหม่ๆ จากเนื้อหาคุฏบะฮ์และการละหมาด ไม่เน้นการอธิบายที่ยืดเยื้อจนผู้ฟังเบื่อหน่าย

### สรุป

จากการศึกษาชีวประวัติของท่านนบี ﷺ ในการนำเสนอคุฏบะฮ์ ผู้ศึกษาพบว่า การนำเสนอคุฏบะฮ์ของท่านเป็นการนำเสนอมีเนื้อหาสั้น เจาะจงเนื้อหาเฉพาะเรื่อง ครอบคลุมทุกประเด็น ทุกสถานการณ์ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ทุกคนในการประกอบศาสนกิจและใช้ชีวิตที่เหลืออยู่เพื่อประกอบความดีงาม

ส่วนการนำเสนอคุฏบะฮ์ในปัจจุบัน ผู้ศึกษาเห็นว่า คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าคุฏบะฮ์เป็นเพียงแค่พิธีกรรมศาสนาที่เกิดขึ้นก่อนละหมาดวันศุกร์ เพื่อกล่าวดักเตือนผู้ร่วมละหมาดในเนื้อหาที่หลากหลาย แต่ไม่ปรากฏประสิทธิผลต่อผู้ฟังอย่างที่คาดหวังไว้ การคุฏบะฮ์จำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ วิธีการ ทักษะ การนำเสนอ ข้อมูล เนื้อหาคุฏบะฮ์ การใช้เวลา และที่สำคัญคือสามารถนำเนื้อหาคุฏบะฮ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

### ข้อเสนอแนะ

1. เคาะฎิบควรมีความรู้หลายด้าน ทั้งความรู้ด้านศาสนาเกี่ยวกับอัลกุรอาน อัลหะดีษ ชีวประวัติของท่านนบี ประวัติศาสตร์และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และมีความรู้เกี่ยวกับทักษะและใช้วิทยาปัญญาในการนำเสนอคุฏบะฮ์ โดยสามารถนำเสนอปัญหาและทางแก้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง
2. เคาะฎิบควรนำเสนอคุฏบะฮ์ที่มีเนื้อหากระชับรัดกุมเหมาะกับเวลา ไม่ยืดเยื้อด้วยการอธิบายสิ่งที่ไม่จำเป็น คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังเป็นหลักทั้งเรื่องโลกดุนยาและอาคิเราะฮ์
3. ผู้นำเสนอคุฏบะฮ์ทุกมัสญิดควรผ่านการอบรม ฝึกปฏิบัติวิธีการนำเสนอคุฏบะฮ์ที่ถูกต้อง โดยให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ หรือสถาบันพัฒนาสังคมผ่านการตะอวะฮ์

### บรรณานุกรม

**พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทย**. สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ. 1419.

ซาอูดิอาราเบีย.ศูนย์กษัตริย์ ฟีซัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน อัลมาดีนะห์ อัลมุเนาวาเราะห์.

Abd al-Ghaniy Ahmad Jabar Mazhar. 2002. *Khutbah al- jumuah wadauruha fi tarbiyah Al-*

*Ummah*. (خطبة الجمعة ودورها في تربية الأمة). al-Riyadh : Maktabah al-Malik Fahad.

Abd al-Hameed Syakir.1995. *Khutab al-Rosuol* (خطب الرسول ﷺ). Lebanon : Jaruos Jurs.

Abd al-Rahman Khalief,1994 . *Kaifa takunu Khotieban* : (كيف تكون خطيبا) . Qoirowaan : Markaz dirosat al-Islamiah.

Ahmad bin Muhammad bin Hanbal.1995. *Al musnad*. (المسند).al-Qahiroh : Darul hadith .Egypt.al-Ahdal,

Muhammad bin Sulaiman. 1416. *Ahammiyatu Yaum al- Jumu ah Wa Khutob Mukhtaroh Li*

*Yaumi al-Jama-ie'* (أهمية يوم الجمعة وخطب مختارة ليوم الجمع). Makkah al-Mukarromah:Ida rotu al- Tauzie' Wannasyrie bi Robitoh al-Alam al-Islamie.

al-Tabariy, Abu Ja'far Muhammad bin Jareer .2001. *Jamie al bayaan anta'wiel aa yi alquraan*

(جامع البيان عن تأويل آي القرآن : Dar hijr .Cairo

Ali, Abdulhalim Mahmud,1991 . *Al-Masjid wa-asaruhu fil mujtama'* Al-Islami (المسجد وأثره في

المجتمع الإسلامي) al-Kahiroh : Dar al-Manar al-Hadithah.

Mohammad Yusri,1424-2003. *Ma a lim fi Usul al-Da'wah* (معالم في أصول الدعوة) . al-Riyadh :

Maktabah al-Malik Fahad

Muslim,bin al-Hajjaj bin Muslim al-Qusyairiy al-Naisaburiy.2008. *Sahih Muslim* (صحيح مسلم) . al-

Riyadh : Dar al-Salam.

Saif al-Islam Ali Matar.1406-1986. *al-Taqhaiyyur al-Ijtimaiey*. (التغير الاجتماعي دراسة تحليلية من منظور

الدراسة التحليلية من منظور) al-Mansurah : Dar al-Wafaa'

**การสัมภาษณ์**

ซอและหุ วาเต็ง.สัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เวลา 06.30 น.

มะรอสือดี เลาะยะผา.สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เวลา 17.45 น.

มูหมัดดาโอ๊ะ เจะเลาะ.สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ ที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2560 เวลา 14.20 น.

มูหะมัดสุกรี สะเตาะ.สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เวลา 16.15 น.

อับดุลฆอฟีร์ หะหวัง.สัมภาษณ์เมื่อวันพุธ ที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เวลา 20.40 น.

อายุบ มาปะ.สัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เวลา 16.00 น.

อุษมาน ปิน ดาหวุด.สัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เวลา 20.50 น.